

UM HÖNNUNAR-KENNINGU TV Úr “Borg og náttúra” (1999)

Efnisyfirlit Formáli Inngangur

I. Aðferðafræði og afstaða

1. Borg og náttúra Borgin sem vörn við ógnum náttúrunnar / Náttúran fær ímynd hins góða og fagra / Borg og náttúra; ekki andstæður, heldur eining

2. Áhrifamáttur aðferðafræði Hin ríkjandi aðferðafræði sundurskurðar / Sundurskurður: Rót vandamála nútímans / Vél og náttúra - Tvær fyrirmyndir

3. Ný heimsmynd samtengingar Hin heildræna heimsmynd / Tengslabylting í borgum / Aðferðir tengslamyndunar

II. Reykjavík - Hin þrjú tímabil

4. Tímabil samfléttunar Samfléttun mannlífs og náttúru / Erfið sambúð / Ný gullöld á mölinni

5. Tímabil firringar Frumorsök firringar / Skilningsleysið á náttúrugildum / Tengslaleysi leiðir til firringar

6. Tímabil nýrra tengsla Samtenging mannlífs og umhverfis / Tengsl heilbrigðisástands og umhverfis / Framtíðarsýn um samtengdan heim

III. Tenging borgar og náttúru

7. Tengsl borgar og hafs Þróun tengslanna hingað til / Aðgerðir sem tengja borg og haf

8. Tengsl borgar og aðliggjandi náttúru Hvernig borgarjaðarinn hefur breyst / Samspil borgar og aðliggjandi náttúru

9. Tengslin við frumöfl náttúrunnar Víðáttur og hulin öfl / Breytingar á afstöðu til umhverfisins

10. Tengsl borgarinnar við jarðhitann Mótandi þættir jarðhita og eldvirkni / Betra borgarlíf með jarðhitnum

11. Tengsl hverfa við opin svæði Hvernig tengslin hafa þróast / Tengsl hverfa og opinna svæða

12. Tengsl húss og umhverfis Tengslaleysi: Endurspeglun hugsunarmóðels / Sköpun tengsla húss og umhverfis (bls. 4 og 5 í bókinni)

Úr Formálanum (bls. 6 í bókinni) “Ég fagna þessari bók sem er rituð af mikilli skarpskyggni. Hún sýnir fram á hugarfarsbreytingu, í átt til heildrænnar heimssýnar. - Fyrir einum tíu árum samdi ég nýjan formála að annarri útgáfu á bók minni “Introduction to Landscape Architecture” sem ég hafði umskrið að talsverðu leyti. Ætti ég að gera það aftur núna myndi ég taka upp margt af því sem Trausti hefur skrifað og lagt til í hinu snilldarlega riti sínu og breyta verkinu mínu í samræmi við það”. - Michael Laurie *Prófessor emeritus Landslagsarkitektúr og umhverfisskipulagsdeild Kaliforníuháskóla í Berkeley* (Bls. 6)

Úr Innganginum (bls. 7 í bókinni) “Mörgum mun þykja tónninn í þessari bók æði fræðilegur, en hér eru fræði ekki stunduð án tilgangs. Kafað er ofan í hugmyndafræði Vesturlanda til að skilja betur hvers vegna við fjarlægðumst svo mjög náttúruna á tímabili”. (Bls. 7)

“Kjarninn í þessari hugmyndafræði er að líta ekki á borg og náttúru sem andstæður eins og vestræn menning hefur löngum gert, heldur sem samverkandi einingu. Þar getum við fundið margt til leiðbeiningar í austurlenskri menningu og Hönnun”. (Bls. 7)

“Eitt af því athyglisverðasta í sambandi við tvenndarpör - sem við vesturlandamenn köllum andstæður, - er að ef þeim er gert kleift að vinna saman styrkja þau hvort annað gagnkvæmt. Í litafraði er þetta t.d. þekkt í því að „andstæðulitir“ eins og t.d. rautt og grænt, styrkja hvorn annan. Er þetta lögmál nefnt gagnstyrkni, eða complementarity á ensku”. (Bls. 7)

Borgin sem vörn við ógnum náttúrunnar “Í sögu menningarinnar hefur löngum verið litið á borg og náttúru sem andstæður. Borgin sem vörn eða virki mannsins er táknmynd fyrir varnarbaráttu þá sem maðurinn hefur löngum átt við að etja í samskiptum sínum við náttúruöfl og ytri ógnanir”. (Bls. 9)

“Þegar það gerist í átakasögu mannsins við umhverfi sitt, að komið hefur verið böndum á eitthvað sem ógnar honum, hættir það að hafa ímynd hins illa, og maðurinn slakar það mikið á að hann nær að sjá það góða og fagra sem í því getur falist. Á þessu byggist það hvaða afstöðu maðurinn hefur til náttúrunnar á hinum ýmsu tímasteiðum”. (Bls. 9)

“Það var tæknin og þekkingin sem tók að losa þjóðina úr heljargreipum ótta og kyrrstöðu á 19. öld”.

“Á miðöldunum var hræðslan við ill náttúruöfl ríkjandi í hugmyndafræði Evrópu allrar. Klerkastéttin notaði sér þetta til að scilla guðdómnum upp sem vörn gegn þeim illu öflum sem voru með yfirhöndina í náttúrunni, - og borg og guðstrú voru nánast samheiti. Eða eins og Marteinn Lúther segir: „Vor guð er borg á bjargi traust“”. (Bls. 9)

“Vegna þess að borgir voru staðir öryggis og forréttinda á tímum þegar hættur og ógnir biðu við hvert fót mál í náttúrunni, er ekki að undra að borgin hafi á þeim tíma fengið á sig ímynd hins góða og fagra og náttúran hins vegar ímynd hins slæma og ljóta”. (Bls.10)

Náttúran fær ímynd hins góða og fagra “Önnur söguleg þróun sama tímabils átti einnig eftir að hafa mikil áhrif á ímynd náttúrunnar, þó eftir öðrum leiðum væri”. (Bls.11)

“Á aðeins mjög stuttu tímabili umsnérist ímynd borgarinnar úr því að hún væri örugg og góð í að verða að ímynd hins hættulega og illa”. (Bls.11)

“Samruni nýrrar, stoltrar þjóðernisvitundar og náttúrutignunar varð óvída meiri en á Íslandi. Er það vegna þess að fátt annað en náttúran og bókmenntirnar hafði það mikla sérstæðu í evrópskum samanburði að það næði að vekja aðdáun útlendinga”. (Bls.12)

Borg og náttúra; ekki andstæður, heldur eining "Tvö dæmi um samspil byggðar og náttúru eigum við Íslendingar á heimsmælikvarða; torfbæinn og sjávarþorpið á skútuöld. Ljósmyndir frá t.d. Flatey á Breiðafirði”. (Bls.15)

“Bókarhöfundur bjó til fræðigreina um hagnýtingu þessa lögmáls fyrir svið hönnunar og skipulags í doktorsritgerð sinni í Berkeley í Kaliforníu. eru þessi fræði notuð í þessari bók til að útskýra vel heppnuð dæmi í samspili byggðar og náttúru...”. (Bls.16)

“Fyrri atriðið er það að þessi hágæði nást aðeins í samspili tveggja þátta sem, líkt og í litafraðinni, verða að vera gagnstyrkjandi pör. Einkenni slíkra para er að þau eru uppskipting einnar heildar, líkt og í litrófinu og í + og = í rafmagni, og suður- og norðurskauti í seguláhrifum. Einkennin eru þau sömu og með rautt og grænt, hús og garð, borg og náttúru; til verður orkuástand ef menn leyfa þeim að vinna saman en forsenda þess er að menn hafi öðlast þann skilning að það er rangt að kalla þessi pör andstæður eins og hið vestræna hugmyndakerfi gerir”. (Bls.16)

“Með þessari aðferð verður aldrei hægt að ná því hágæðastigi hönnunar að hús og garðar verði gagnkvæmt styrkjandi en ef hönnunin beinist að því að láta þessar einingar vinna saman opnar það leiðina til þess að í samspili þeirra verði til nýtt æðra gildi þannig að út úr dæminu kemur ekki bara $1 + 1 = 2$ heldur $1 + 1 = 3$ ”. (Bl.17)

Hin ríkjandi aðferðafræði sundurskurðar “Í fyrsta kafla var það rakið hvernig borg og náttúra hafa jafnan birst sem andstæðupör í sögunni...”. (Bl.18)

“... hafa verið ýmis sagnfræðileg rök fyrir þessu, en um leið er ljóst að undir niðri er hér að verki sá frumþáttur vestrænnar hugmyndafræði að stilla nánast öllu upp sem ósættanlegum andstæðum. Augljóst er að á meðan við höldum okkur við þessa afstöðu; að skilgreina t.d. borg og náttúru sem andstæðurpar, verður tæpast mikil viðleitni að tengja borgarsvæði og byggingar við náttúruna”. (Bl.18)

“Til að ráða bót á vandamálinu dugar ekkert minna en að fara ofan í hinn heimspekilega grunn til að skilja hvernig viðkomandi afstaða er til komin...”. (Bl.18)

“Dæmi um hvað góð bygging getur gert mikið fyrir náttúruna er Skíðaskálinn í Hveradölum. Flestum varð þetta ljóst þegar skálinn brann upp úr 1990...”. (Bl.18)

“Til að sjá, að við þurfum ekki að sæta ánauð hugmyndafræði ósættanlegra andstæðna, getum við litið til hugmyndafræði Austurlanda. Þar bera „andstæðupörin“ heitin jin og jang...”. (Bl.18)

“hvorutveggja er talið jafnmikilvægt því að þessi pör væru ekki til án hvors annars”. (Bl.18)

“...líta á hvernig dúalisminn náði tökum á vestrænum vísindum á 17. öld, - ekki síst vegna áhrifa frá Bacon, Descartes og Newton. Megineinkennið er að vísindunum var skipt í tvo hluta; hinn æðri hluta, sem er það sem hægt er að mæla, og hinn óæðri hluta sem ekki er eins auðvelt að beita einföldum reiknireglum á”. (Bl.19)

“...nánast með það eina verkfæri í höndunum að skera alla hluti niður í búta, reiknandi með því að góð þekking á bútonum skilaði betri skilningi á þeirri heild þess viðfangsefnis sem verið var að fjalla um”. (Bl.19)

“Til að sýna hvað það er varasamt að álykta eins og sundurskerandi vísindi gera, er oft sögð sagan af fjórum blindum mönnum sem eru að rannsaka fil. Einn rannsakar ranann og lýsir filnum sem röri, annar einn fótinn og líkir filnum við trjástofn, o.s.frv.” (Bl.19)

“En nú sitjum við uppi með aðferðafræðina „að skera í sundur“ sem er nákvæmlega merkingin á gríska orðinu ana-lýsa, sem er notað um þessa aðferð um allan heim. Þau fræði sem hins fjalla um það hvernig hlutir eru settir saman; sýn-thesa, eru hins vegar lítt umfjölluð og þar með lítt þróuð”. (Bl.20)

“Þetta vandamál sundurskurðar er tekið til umfjöllunar hér vegna þess að aðeins með því móti náum við að skilja hve háskalegt það er að hafa t.d. höggvið hönnun húss og garðs í tvö aðskilin starfssvið og hönnun borgar í aðskilin svið skipulags og landslagsarkitektúrs”. (Bl.20)

Sundurskurður: Rót vandamála nútímans “...kallar á að þjóðfélögin geri það að meginverkefni sínu á hinn nýju öld, að skapa skilning á hversu hörmuleg þessi vandamál hólfunar eru”. (Bl.21)

“...þjó maðurinn borgina í upphafi til sem tæki til að veita sér skjól gegn ógnum náttúrunnar”. (Bl.21)

“Stundum flóðu frá henni gjafir góðs árferðis og ríkulegrar uppskeru en stundum laust hún hrammi sínum þannig að fólk og fénaður fórst unnvörpum. Eitthvað hlaut að valda þessu, því hamfarir með svo skelfilegum afleiðingum var tæpast hægt að hugsa sér að gerðust án ástæðu”. (Bl.21)

“Í upphafi voru syndirnar litlar; illa byggt hús flaut burtu í flóði eða brotnaði í ofviðri. – En verkfærni mannsins hefur farið vaxandi og hann hefur brotið æ fleiri fornar varúðarreglur, þannig að nú blasa við fleiri vandamál en nokkru sinni fyrr...”. (Bl.21)

“Það sem hefur samt valdið mestum skaða á borgum nútímans er skipting athafna í aðgreind hólfi (zoning) og svo það að skipulag borgarinnar var gert að sérgrein án tengsla við hina aðliggjandi náttúru. Um hana áttu landslagsarkitektarnir að sjá.- Með þessu varð borgarskipulagið sjálfmiðjað (ego-sentrískt); hugsunin beinist öll að „hinum mikilvægu“ miðsvæðum borgarinnar, en útjaðarnir fá hins vegar litla athygli”. (Bl.23)

“Það sem hefur samt valdið mestum skaða á borgum nútímans er skipting athafna í aðgreind hólfi (zoning) og svo það að skipulag borgarinnar var gert að sérgrein án tengsla við hina aðliggjandi náttúru. Um hana áttu landslagsarkitektarnir að sjá. Með þessu varð borgarskipulagið sjálfmiðjað (ego-sentrískt); hugsunin beinist öll að „hinum mikilvægu“ miðsvæðum borgarinnar, en útjaðarnir fá hins vegar litla athygli”. (Bl.23)

“...hafa sýnt fram á að hin vélræna heimsmynd Newtons og félaga, er í raun bæði frumstæð og gölluð”. (Bl.23) “

Vél og náttúra – Tvær fyrirmyndir “Aðdáun okkar á afrekum þessa velguðs hefur leitt til þess að við vegsömum gagnrýnislaust verk hans og dáum einkenni verka þeirra, sem eru; Hraði, beinar línur, sléttir fletir, tilfinningadauði og einhæf endurtekning. Í þessum heimi velguðsins eru maðurinn og náttúran, sem einkennast af bognum og kræklióttum línunum, hrjúfu yfirborði og ónákvæmum hreyfingum, aumkunarverð”. (Bl.24)

“...hafa sýnt fram á að hin vélræna heimsmynd Newtons og félaga, er í raun bæði frumstæð og gölluð”. (Bl.24)

“Þetta hefur leitt til þess að menn hafa margir orðið skömm á vélguðinum, en eftir stendur að þessi guð hefur mótað nútímamanninn; robótinn...” (Bl.24)

“Margir telja að náttúran muni taka við sem módel af vélinni. Þetta atriði varð strax sterkur þáttur í hugmyndafræði hippanna sem vildu margir hverjir yfirgefa nútímalíf alfarið...”. (Bl.25)

Hin heilræna heimsmynd “Verður nú farið yfir þá fimm þætti sem þessi nýja heimsmynd einkennist af. Byggist þetta á umfjölluninni í tveimur fyrstu köflunum um nógildandi heimsmynd og galla hennar, en með þessu fæst nokkur vísbending um einkenni nýju heimsmyndarinnar og það hvernig sú afstaða og aðferðafræði í þjóðfélaginu sem er að mótast með henni muni hjálpa við að leysa úr ýmsum helstu vandamálum samtímans”. (Bl.27)

“Um afstöðuna til tvennda. Vestræn heimsmynd lítur á tvenndir sem ósættanlegar andstæður. Nýja heimsmyndin lítur á tvenndina, - t.d. mann og konu, - sem tvær hliðar sömu heildar sem eiga að vera

jafn rétt háar og eru líka þess eðlis að þær eiga að geta verið gagnkvæmt styrkjandi (e. complementary)". (Bl.27)

"Um aðferðafræði: ... "Þessi bók birtir aðferðafræði sem sýnir hvernig skapa má heildir, hvernig hægt er að efla samstarf tvenndarpara og hvernig hanna á jaðar milli svæða, ekki til að aðskilja svæði, eins og nú er gert, – heldur á þann hátt að jaðarinn verði tengisvæði (e. interface), sem eflir samvirknina milli svæðanna". (Bl.27)

"Andstæðan við þetta er hið samfléttaða og lífræna. Fyrirmyndir að þessu má gjarnan finna í náttúrunni og virðist stefna í að hún verði gerð að allsherjar fyrirmynd og módeli fyrir hina nýju heimsmynd. Flóknir vefir, hrjúfleiki og bogin form verða þá einkenni fagurfræði hennar". (Bl.27)

"... koma þrír valkostir í afstöðunni milli manns og náttúru til greina... Í fyrsta lagi að maður og náttúra séu jafnrétt há og að stefnt sé að jafnvægi og samvinnu milli þessara tveggja aðila. Er þetta sú afstaða sem þessi bók mælir með. Í öðru lagi; alger samfléttun, sem krefðist afturhvarfs til náttúrunnar, - og í þriðja lagi; að náttúran sé gerð rétt hærri en maðurinn, þar sem t.d. er komið inn á alþjóðlegu varúðarregluna sem segir að náttúran eigi alltaf að njóta vafans í óljósum málum". (Bl.28)

"Því miður virðist þessi afstaða nú vera að þróast út í þann púritanisma að öfgamenn geti ekki þolað að náttúran sé nýtt, t.d. til veiða, og jafnvel að maðurinn verði nánast gerður útlægur á sérstæðum náttúrusvæðum". (Bl.28)

"...heildræn læknisfræði. Hún leggur áherslu á að allur maðurinn sé eitt samhangandi kerfi, ein heild". (Bl.28)

"... sérfræðingunum, sem hugsa ekki út fyrir sitt hólf, yfirsjást oft lausnir af þessu tagi. Austræn læknávisindi ganga hins vegar fyrst og fremst út á hið heildræna og tengingar milli kerfa. Þeir aðilar sem stunda heildrænar lækningar hafa því aflað sér þekkingar úr þeirri átt. (Bl.28)

Tengslabylting í borgum "Borgarskipulag framtíðarinnar þarf að stefna að hliðstæðri samskiptabyltingu, byltingu sem ekki felst í auknum rafrænum samskiptum, heldur skiptum sem varða tengsl milli svæða og athafnasviða". (Bl.30)

"Í þessari bók er einkum lögð áhersla á þau auðævi sem eru til í náttúrufari í og við Reykjavík". (Bl.30)

"Tengslabyltingin á þessum stað þarf að felast í því að flytja hluta af hinni óþrifaugu starfsemi í burtu til að endurheimta ströndina og til að skapa rými fyrir íbúðar- og útivistarsvæði sem gætu notið þeirra stórkostlegu möguleika sem hér bjóðast með nálægðinni við strönd og haf". (Bl.30)

"Við skulum nú líta á fimm grundvallargildi sem unnið er með í hönnun og skipulagi" (Bl.30)

"Sköpun heildar er ævafornt markmið í hönnun. Gallinn í nútímanum er sá að heildin, – td hús eða borgarhverfi, - er afskorin frá umhverfi sínu". (Bl.30)

"Nýja heimsmyndin hefur tekið tímann upp sem virka breyту. Tíminn orsakar það að allt, bæði náttúran og mannanna verk, er í stöðugu breytingarferli, í leit að „dýnamísku“ jafnvægi...". (Bl.31)

"Nýja heimsmyndin hefur tekið tímann upp sem virka breyту. Tíminn orsakar það að allt, bæði náttúran og mannanna verk, er í stöðugu breytingarferli, í leit að „dýnamísku“ jafnvægi". (Bl.31)

“Meðhöndlun jaðars eða mætingarsvæðis”. (Bl.32)

“Þetta nýja hugsunarmódel þurfa arkitektar að flytja yfir á verkefni sín. Með þessu verða útveggir húss ekki jaðar heldur það mætingarsvæði þar sem tengsl hins ytra og innra ráðast. Mætingarsvæði húss og umhverfis getur sem sagt haft margs konar hlutverk og þarf því oft á tíðum að hafa nokkra þykkt”. (Bl.32)

Aðferðir tengslamyndunar “Í síðasta kafla var gefið yfirlit yfir fjögur höfuðviðfangsefni í hönnun, þ.e. sköpun heilda, jafnvægis, samspils, einsleitni og loks meðhöndlun jaðars eða mætingarsvæðis milli rýma”. (Bl.33)

“Nútímavísindamenn geta oft um mikilvægi austrænna hugmynda fyrir hugmyndaþróun sína. Þannig setti t.d. danski eðlisfræðingurinn Niels Bohr T'ai Ch'i táknið í skjaldarmerki sitt þegar hann var aðlaður, – ásamt latnesku setningunni „Contra Sunt Complementa“. (Andstæður eru gagnstýrkjandi þör). (Bl.33)

“Um þennan uppruna aðalhugtakanna í heildrænni hugmyndafræði, er mikilvægt fyrir hönnuði að vitapegar þeir eru að beita hugtökunum við hönnun og skipulag”. (Bl.34)

“Heild sköpuð með hring. Gott dæmi um slíka heild er það hvernig Kvosin og gamla höfnin, – sem eru gagnkvæmt stýrkjandi þar, – verða sterkari sem samverkandi heild eða eining, vegna þess að saman mynda þessi svæði heildarform sem er nálægt því að vera hringur”. (Bl.34)

“II. Dynamískt jafnvægi skapað með sveigðri línu. Hér er best að taka dæmi frá strandlínu borgar. Ef strandlínan er beint verkfræðilegt strik, ríkir statískt (dautt) jafnvægi við sströndina. Sé strandlínan hins vegar lína sem sveigist inn og út teygja borgarsvæði sig fallega út á nes sem teygjast út í hafflötinn...”. (Bl.35)

“III. Sköpun samspils með því að stilla gagnvirkum þörum upp á móti hvoru öðru. Gagnvirk eða gagnstýrkjandi þör eru t.d. haf og land og borg og náttúra...”. (Bl.35)

“IV. Komið á tilfinningalegu jafnvægi við einhæfni svæðis með því að staðsetja kjarna andstæðu innan þess. Hægt er að styrkja það hvernig tvenndarþör kallast á, með að staðsetja kjarna andstæðu innan hvors paranna, t.d. innan húss og innan garðs”. (Bl.36)

“Ef hönnuður er að endurskapa strandlínu með nýjum uppfyllingum, – með það að markmiði að tengja land og haf sem mest saman, - getur hann hagnýtt sér prinsípin hér að framan: I. Leitast við að láta land og haf mynda hringlaga einingu eða heild. II. Auka inngríp lands og hafs í hvort annað með sveigðri línu. III. Velja athafnapör sem falla saman, – t.d. siglingaklúbb við gott siglingarsvæði. IV. Útbúa kjarna lands úti í haffletinum (t.d. sker eða litlar eyjar) og kjarna vatns í landi (t.d. litlar tjarnir eða polla)”. (Bl.36)

4. Tímabil samfléttunar - Samfléttun mannlífs og náttúru “Í þessum öðrum hluta bókarinnar verður fjallað um þróun Reykjavíkur er varðar tengsl mannlífs og náttúru”. (Bl.37)

“Saga Reykjavíkur hentar því mjög vel til athugunar á því hvernig borg tekur að myndast í samspili við náttúru... Samspilið skiptist í þrjú mjög skýr tímabil”. (Bl.37)

“Þessi fyrsti kafli (sem er 4. kafli í bókinni), fjallar um upphafstímabilið, þar sem mjög nán samfléttun eða tengsl mannlífsins og náttúrunnar var aðaleinkennið”. (Bls.37)

“Næsti kafli fjallar síðan um hið náttúrufirra tímabil skyndigróða og tæknihyggju...”. (Bls.37)

“Þriðji kafli í þessum miðhluta bókarinnar, fjallar loks um tímabil nýrra tengsla borgar og náttúru”. (Bls.37)

Erfið sambúð “Landnámsöldin á Íslandi var því gullöld, - en það átti eftir að breytast svo um munaði. Landsmönnum fjölgaði svo mjög að víða kom að þeim mörkum sem náttúran þolir, þannig að landgæðum tók mjög að hraka”. (Bls.40)

Ný gullöld á mölinni “Tökum nú aftur upp þráðinn við upphaf 20. aldar þegar fiskveiðarnar voru að byrja að gera þjóðina ríka á ný. Flutningur fólks úr sveitunum að sjávarsíðunni jókst ár frá ári...”. (Bls.44)

“Heimur Íslendingans var sem sagt orðinn nýtt fyrirbæri, sjávarþorpið, sem þýddi minni samfléttun við náttúruna, en í staðinn hafði það tvo snertifleti við hana; strandlínuna og svo jaðarinn þar sem bær mætir sveit”. (Bls.44)

“Með því að rekja sig í gegnum þessa sögu, sem hingað til hefur verið nær óþekkt, fæst ný sýn til þróunarsögu borgarinnar”. (Bls.45)

“Þrátt fyrir það að Reykjavík yrði borg í upphafi 20. aldar, héldust tengsl hennar við náttúruna lengi vel sterk. Frumorsökin var sú að líf borgarbúa byggðist, langt fram á öldina, mikið á því sem náttúran gefur, bæði til sjávar og sveita”. (Bls.45)

“En hvaða stefnu er þá rétt að taka er varðar samspil borgar og náttúru? Skoðun höfundar þessarar bókar er sú að borgin verði að fá að vera borg og náttúran náttúra, – en þó í hnitmiðuðu samspili hvort við annað”. (Bls.46)

5. Tímabil firringar - Frumorsök firringar “Í fyrsta hluta bókarinnar var útskýrt að frumorsök firringar og tengslaleysis í vestrænni menningu væri andstæðuhbyggjan (dúalisminn), sem skiptir tvenndarpörum í andstæður...”. (Bls.47)

“Heildræna heimsmyndin, sem nú er í mótun, skilur vissulega líka tvenndirnar að. En munurinn á afstöðunni til tvenndaparanna er hins vegar sá, að hin heildræna hugsun leggur áherslu á að þörlin eiga upphaf sitt í pólariseringu á sama veruleika og því séu báðir þættirnir jafnréttháir...”. (Bls.47)

“Reykjavík, líkt og önnur íslensk sjávarþorp...”. (Bls.47)

“Tímabilið eftir heimsstyrjöldina, og fram til um 1970, er furðutímabil í sögu menningarinnar. Á þessu tímabili missa Reykvíkingar, og Íslendingar reyndar flestir, svo gersamlega fótanna í tæknihyggju og framkvæmdafári það nær öll skynjun á gersemum náttúrunnar og umhverfisins gufaði upp Við urðum t.d. svo gjörsamlega slegin blindu á fegurð gömlu byggðarinnar...”. (Bls.47)

“Strandlengja borgarinnar, sem víða var áður undurfögur, fékk þó meira en nokkuð annað að kenna á því; óhreinsuðu klóakinu var hleypt beint út í fjöruna, hver vík var fyllt af drasli úr húsagrunnum og hvert sker, sjávarlón og hólmi fært í kaf í óþverranum. Mótmælti einhver? Þeir voru fáir...”. (Bls.48)

“Hér er nauðsynlegt að staldra við og athuga hvernig gat staðið á þessari blindu og firringu, og hvort við séum enn að einhverju leyti blinduð á þessi verðmæti eða þá önnur verðmæti sem kynnu að vera í hliðstæðri hættu núna”. (Bl.48)

“...fóru í rúst í stríðinu, en víða sá módernisminn um að koma afganginum fyrir kattarnef og að byggja hryllilega móderníska kassa í staðinn. Merkilegt er þó að módernisminn náði óvígða að eyðileggja miðborgir austantjaldspó óhugnaður úthverfaskipulagsins væri hvergi meiri en þar”. (Bl.48)

“... iðnbyltingin leiddi til uppbrots á grónu samfélagi, þar sem hver einstaklingur hafði reisin og virðingu. Til varð einsleitur massi verkafólks sem hafði misst fyrri handverkstengsl við það sem það var að framleiða og bjó við hræðileg vélræn störf og skelfilegar félagsaðstæður í sótkafi verksmiðjuhverfanna”. (Bl.48)

“...Því var ekki skrítið að ýmsum hugsjónamönnum þætti lítill ávinningur að þessari nýju iðn- og þéttbýlisþróun. Einn þeirra var William Morris. Þegar hann kynntist íslensku fornöldinni taldi hann að hið íslenska samfélag fornaldarinnar, þar sem hver og einn var skapari eigin örlaga, frjálsborinn maður laus við kúgun eignamanna og yfirstéttar, - væri glæsileg samfélagsfyrirmynd”. (Bl.48)

“...Einn vormorgunn í maí 1940 fylltist Reykjavíkurborg skyndilega af herskipum með varning og mikinn fjölda borðalagðra stríðsmanna innanborðs. Herinn gekk á land og byrjaði að leggja öll helstu hús og opin svæði í borginni undir sig. Ekkert sem hét íslenskur vilji eða álit gildi nú lengur í borginni, - fram hafði farið gelding eins og á fola við upphaf æviskeiðs”. (Bl.49)

“Bretarnir, og þó miklu frekar Bandaríkjamennirnir síðar, fluttu geysilegan fjölda bíla og tækja, af allra nýjustu gerð, inn til landsins. Við að setjast við stýrisvöl öflugrar ýtu fann hinn íslenski, kokkáláði karlmaður möguleika á að endurheimta aftur dálítið af virðingu kvenþjóðarinnar, - og þar með sjálfs sín: Sá sem rótaði sem mest og lengst í náttúrunni og umturnaði henni, var mestur og bestur”. (Bl.49)

“Með öllum þessum fínu störfum hjá hernum, minnkar svo líka virðingin fyrir hinum náttúrutengdu atvinnugreinum sem borgarlífið hafði áður snúist um. Konurnar sögðu nú að fiskikarlanir, höfnin og fjaran væru illa þefjandi”. (Bl.50)

Skilningsleysið á náttúrugildum “Skipulagsuppdrættir Reykjavíkur gefa oft tækifæri til að fá fram yfirlit um hvaða skilning mótendur borgarinnar hafa haft á náttúrugildum frá einu tímabili til annars. (Bl.51)

“Fyrsti skipulagsuppdrátturinn er frá árinu 1927...”. (Bl.51)

“...fyrirtæki sem mörg höfðu einkabryggjur út í sjó og voru því í skemmtilegu samspili við hafflötinn fyrir utan”. (Bl.51)

“En svo koma stríðsárin og skipulagsuppdrátturinn illræmdi, sem þau fæddu af sér 1948. Með tilkomu hans hefur verið ákveðið að öll norðurströndin verði tekin undir eitt samfellt iðnaðarbelti frá Gróttu inn í Elliðaavog. Ekkert einasta útivistar- eða íbúðarsvæði er sýnt á ströndinni eða í tengslum við hana”. (Bl.51)

“Það er skoðun bókarhöfundar að stórskipahöfn, eins og áætluð er í Eiðsvík, eigi ekkert erindi inn í mitt íbúðarhverfi og það á einhverjum fegursta staðnum við Sundin. Þvert á móti ætti að taka til hendinni og losa fegurstu strandsvæðin undan óþrifalegri starfsemi”. (Bl.53)

“Í endurmati á því hvaða hafnarstarfsemi hentar best á hverjum stað, þarf bæði að meta hvar eru fegurstu strandsvæðin og hvar hægt væri að koma á tengslum íbúðar- og útivistarsvæða við fögur strandsvæði”. (Bl.53)

“Í slíkri langtímaáætlun þarf að líta á skipulag strandar og aðliggjandi hafsvæða sem eitt verkefni, því sú starfsemi á landi sem liggur að sjónum, þarf að hafa starfræna og útlitslega samsvörun við hafflötinn fyrir utan”. (Bl.54)

“En hver er nú meginniðurstaðan úr þessum kafla? Hún hlýtur að vera sú að okkur hefur farið illa úr hendi að skipuleggja samspil borgar, strandar og hafsvæða”. (Bl.54)

“...önnur höfuðniðurstaða er sú að við höfum lengst af ekki haft skilning á náttúrugildum hafs og strandar”. (Bl.54)

“Annað sem var óheppilegt við þessa uppbyggingu á austursvæðum borgarinnar, var að þetta var einmitt versta tímabilið í módernískum arkitektúr blokkahverfa...”. (Bl.54)

Tengslaleysi leiðir til firringar “Hér í bókinni hefur því verið lýst hvernig sundurskurðaraðferðin vestræna hefur skorið á tengsl heilda mannlífs og samfélags”. (Bl.55)

“Af þessu mótast umhverfi og líf nútímamannsins; steindauð svefnhverfi, ljót atvinnuhverfi og færibandastórverslanir... Blöndunin og sú lífsfylling sem við upplifum í gömlum hverfum er óhugsandi í borg sem er skipulögð að fyrirmynd vélarinnar”. (Bl.55)

“En þeir sem eru inni í hólfunum, – njóta þeir ekki lífsins? Spyrjið gamla fólkið sem enginn kemur að heimsækja, spyrjið stúlkuna sem stendur við færibaldið í dósaverksmiðjunni frá 9 til 5. Spyrjið krakkann sem er einn heima meðan foreldrarnir eru í vinnunni í öðru hverfi”. (Bl.55)

“Nú myndi kannski einhver segja: Við skiljum þetta með hólfunina og að það sé slæmt ef góð tengsl haldast ekki. En hvers vegna allt þetta tal um mikilvægi tengsla við náttúruna, mikilvægi heilda, jafnvægis og samsvörunar? ... Já, hér er komið að gildum sem miklu erfiðara er að útskýra en starfrænu gildin”. (Bl.56)

“Nautn okkar af tengslum við náttúruna er af nokkuð öðrum toga en sú nautn og andlega fylling sem maðurinn nýtur við að hlusta á, eða horfa á listaverk, - en hvorttveggja eru þarfir sem við höfum...”. (Bl.57)

6. Tímabil nýrra tengsla - Samtenging mannlífs og umhverfis “Eins og rakið hefur verið hefst með seinni heimsstyrjöldinni tímabil ótrúlegs skeytingarleysis um náttúru og umhverfi”. (Bl.58)

“Það, sem okkur þykir nú með ólíkindum, er bæði það hversu blint þetta tímabil var á hve fórnarkostnaðurinn í ýmsum náttúruverðmætum var hár”. (Bl.58)

“Árið 1969 kom út tímamótabók um slík ný vinnubrögð í borgarskipulagi. Nefnist hún *Hannað með náttúrunni* (Design with Nature) og er eftir Ian McHarg. Er þetta talið eitt mesta tímamótaverk í sögu borgarskipulags”. (Bl.58)

“Allur heimurinn þekkir nú orðið leiðbeinandi hugtök á borð við „sjálfbær þróun“ og á Íslandi hefur þessari tegund umhverfisskipulags nú verið beitt um nokkurt skeið, einkum við stjórnun fiskveiða”. (Bl.60)

Tengsl heilbrigðisástands og umhverfis “Í upphafi iðnbyltinarinnar á 19. öld gerðu læknávisindin merkilega uppgötun: Slæmt og mengað umhverfi leiðir til slæms heilsuástands. Þetta leiddi til þeirra einföldu og rökréttu niðurstöðu, að ef bæta ætti heilbrigðisástandið í hinum hryllilegu iðnaðarborgum, yrði að bæta borgirnar...”. (Bl.61)

“Hér vaknar mikilvæg spurning: Et mengun er ekki til að dreifa í borg, eru þá einhver heilsufarsrök fyrir því að hafa stór græn svæði innan borgarmarkanna? Svárið er já, ekki síst vegna þess að sannast hefur á seinni tímum, að útivist og hreyfing er mjög jákvæð fyrir heilsu fólks, – bæði andlega og líkamlega”. (Bl.62)

“Það var vegna þess sem Reykjavík lét útbúa mjög metnaðarfulla áætlun um umhverfi og útivist 1974. Var hún kölluð Græna byltingin manna á meðal. Helsta verkefnið samkvæmt áætluninni var að ganga frá og fegra grænu svæðin (fegurð er líka heilsuþætandi!), og koma þar upp aðstöðu til útivistar og líkamsræktar”. (Bl.62)

“Eitt vekur sérstaka athygli í áætluninni og það er það, að lítið er fjallað um útivist við strönd, - enda fá opin svæði sem tengjast ströndinni í skipulagi strandsvæða borgarinnar”. (Bl.63)

“Þriðji og síðasti hluti þessarar bókar, – sem kallast Tenging borgar og náttúru, - tekur hinar ýmsu tegundir af tengisvæðum til ítarlegrar athugunar”. (Bl.64)

Framtíðarsýn um samtengdan heim “Í fyrsta hluta bókarinnar var rakið hvernig Chin vestræna heimsmynd hefur mótast af andstæðuhyggunni sem og þeirri aðferðafræði sundurskurðar...”. (Bl.65)

“Afleiðingarnar eru þær hvað samfélög og borgir okkar varðar, að þeim hefur verið skipt upp í svona vélræn hólfr”. (Bl.65)

“Verkefni þessarar bókar er að sýna fram á hversu slæmt þetta er og að reyna að draga upp mynd af því hve æskilegt það væri ef takast mætti að búa til aðferðafræði sem tengdi og blandaði aftur saman því sem nútíminn hefur verið skorið í sundur, með svo slæmum afleiðingum”. (Bl.65)

“Hin heilðræna heimsmynd, sem nú virðist í mótun í heiminum, gefur okkur ýmsar vísbendingar um hvernig við getum tekið heilðrænt á málum á ný”. (Bl.65)

“Til að vilja takast á við vandamál verður við fyrst að ná að skilja hversu alvarlegt vandamálið er. Þetta hefur nýlega gerst á sviði umhverfismála heimsins...”. (Bl.65)

“Að lausnum á þessum vanda er oftast unnið með félagslegum aðgerðum, en minna er um að skoða sé hvort furringin og upp lausnin eigi sér ekki enn dýpri rót, – þ.e. t.d. í einangruðum og dauðum svefnhverfum, einangruðum blokkum og loks í einangruðum íbúðarhólfum...”. (Bl.65)

“Af þessu má ljóst vera, að við verðum að reyna að þróa aðferðafræði í hönnun og skipulagi, sem beinist að því að búa til tengingar í borgum, og að búa aftur til heildir úr því sem nú, um langt skeið,

hefur verið lögð svo mikil áhersla á að skilja að, eins og til að mynda atvinnu- og íbúðarhverfi, vinnu og skemmtun, borg og náttúru”. (Bls.66)

“Nauðsynin á þessu hefur verið útskýrð og þriðja kafla bókarinnar er stutt lýsing á “hönnunarfræðum samtengingar” (Theory of Integration), sem bókarhöfundurinn notaði í doktorsritgerð sinni í Berkeley í Kaliforníu á 9. áratugnum”. (Bls.67)

“Hér erum við því núna, hvað hreinlæti varðar, orðin tilbúin til að hefja átak, sem gæti haft það að markmiði að sem mestur hluti strandsvæða borgarinnar verði tekinn undir útivist og íbúðarsvæði í framtíðinni... Gæti þetta orðið eitt af stærstu og mikilvægustu viðfangsefnum fyrstu áratuga 21. aldarinnar í borgarskipulaginu, – átak sem myndi gera strandlínuna að heillandi svæði”. (Bls.68)

7. Tengsl borgar og hafs - Þróun tengslanna hingað til “Þessi kafla um jaðarinn þar sem borgin mætir hafinu en þar gegnir sjálf strandlína borgarinnar stærstu hlutverki”. (Bls.69)

“Í umfjölluninni um jaðrana verður jafnan byrjað á að útskýra eðli jaðrana sem og hvernig sú starfsemi sem tengist þeim hefur þróast. Með þessu verður ljóst hvað það er sem hefur einkennt þá og á hvern hátt það hefur átt þátt í eflingu tengsla borgar og hafs eða, – sem varð býsna algengt um miðbik 20. aldarinnar, - að breytingarnar leiddu til hnignunar tengsla borgarinnar við náttúruna”. (Bls.69)

“Seinni undirkafli hvers þessara kafla fjallar síðan m.a. um þær aðferðir sem hugsanlegt er að grípa til, til að efla tengsl borgar og náttúru á ný. Þó dæmin séu öll úr Reykjavík geta aðrar borgir haft mikið gagn af að kynna sér hvernig hægt er að beita hönnunarreglum þeim sem lýst var í kaflanum Aðferðir tengslamyndunar (bls. 33). Aðferðir þessar lýsa því á hvern veg er hægt að hanna tengisvæði”. (Bls.69)

“gerði skipulagið frá 1948 ráð fyrir því að öll strandlengjan frá Gróttu og inn í Elliðaárvog, yrði tekin undir fiskvinnslu, iðnað og hafnarstarfsemi”. (Bls.71)

“Lengi vel var þetta iðnaðarbelti það gisið að íbúarnir í hverfunum sem lágu að baki þess, áttu greiðan aðgang að ströndinni. Gallinn var hins vegar sá að eftir því sem byggðin óx, fjölgaði skólpræsistútum í fjörunni og stöðugt meira af hinu stórkostlega náttúrufari og landslagi strandarinnar fór undir sorphauga, tippa og landfyllingar. Skilningsleysið á öllum þeim náttúruverðmætum sem hér var verið að eyðileggja, og öllum þessum sóðaskap, er litt skiljanlegt nú. Upplausnin sem varð með hernáminu í seinni heimsstyrjöldinni nær þó að skýra sumt”. (Bls.71)

“Upp úr 1970 fer byggðin á iðnaðarbeltinu við ströndina að þéttast það mikið að aðgengi að ströndinni tekur að minnka. Verst hafa mál þróast inn við Sundahöfn, þar sem sú stefna var tekin að loka stóru svæði alveg af fyrirmenningi. Meðfram allri Sæbrautinni var síðan reistur gluggalaus múr vöruhúsa, þannig að meira að segja hin sjónrænu tengsl frá götunni og frá borgarhverfunum þarna, út til hinna fögru sunda, hafa verið eyðilögð”. (Bls.71)

“Ákvörðun danska skipulagsins frá 1965 um að Sæbrautin, sem liggur meðfram allri norðurströndinni, ætti að verða hraðbraut, hefur með síaukinni umferð orðið æ meiri hindrun í tengslum borgarinnar við ströndina. Verður þar lítt úr bætt, jafnvel þótt stöku göngubrýr verði reistar. Það sem helst getur orðið til úrbóta er að flytja sem mest af þeirri starfsemi sem ekki tengist höfninni, eins og t.d. bækistöð SVR og olfustöðina...” (Bls.71)

“Á suðurströndinni er brottflutningur flugvallarins stærsta málið, og hugsanlega ætti að nýta svæðið milli Öskjuhlíðar og Fossvogsins, alveg inn að kirkjugarði, fyrir íbúðarbyggð”. (Bl.71)

Aðgerðir sem tengja borg og haf “Þá hafa einnig ýmsar nauðsynlegar aðgerðir verið nefndar ef menn vilja gera verulegar breytingar á þessu: 1) Að flytja sem mest af óþrifalegri starfsemi í burtu af strandsvæðunum. 2) Að gera landfyllingar, t.d. norðan Skúlagötu og Sæbrautar, til að skapa nýtt strandsvæði sem lægi beint að sjónum. 3) Að flytja flugvöllinn og að skipuleggja miðsvæðisás sem lægi frá Kvosinni og alveg út að Skerjafirði. 4) Að reisa íbúðarbyggð þar, við suðurströndina, og einnig við rætur Öskjuhlíðar og út að kirkjugarði”. (Bl.72)

“Annað geysimikilvægt atriði er að hafsvæðið utan byggð skyldleika við byggðina á ströndinni. Þannig er t.d. íbúðasvæði við óþrifalega vöruskipahöfn ekki skemmtilegt, en sé hins vegar um smábátahöfn og svæði fyrir sportsiglingar að ræða, getur höfnin og hafsvæðið gert strandbyggðina ennþá meira heillandi”. (Bl.72)

“Með slíku skipulagi nást sem sagt hin töfrandi gagnstyrkingaráhrif, sem láta $1 + 1 = 3$ koma út úr dæminu í stað $1 + 1 = 2$ sem er útkoman ef haf og land ná ekki þessum starfræna og útlitslega skyldleika”. (Bl.72)

“... eru þessar allra bestu aðstæður fyrir strandbyggð fyrir hendi, – þ.e. að þar stefnir landið á mót sól, þar er fagurt hafsvæði og útsýni og loks nægur halli á landinu til að sem mest af byggðinni geti notið þessara sjónrænu tengsla”. (Bl.72)

“Glæsilegustu aðstæðurnar fyrir strand arinnar hafi starfrænan byggð eru hins vegar í hvilftinni sem gengur upp af SA-strönd Viðeyjar. Umferðartengingu út í eyjuna má auðveldlega koma á frá Gufunesi yfir hið grunna sund sem þar er. Íbúðarsvæði þetta nyti samsþilsins við náttúruna sérstaklega vel, því það yrði staðsett úti í eyju með ósnortinni og fagurri strönd”. (Bl.72)

8. Tengsl borgar og aðliggjandi náttúru - Hvernig borgarjaðarinn hefur breyst “Jaðar borgarinnar inn til landsins er að því leyti ólíkur jaðrinum móti hafinu, að hann færir stöðugt utar eftir því sem að borgin stækkar. Þessi jaðar hefur lengst af gegnt miklu hlutverki í lífi Reykvíkinga því þar hafa t.d. þær landbúnaðargreinar verið stundaðar sem sáu borgarbúum fyrir fæði úr skauti náttúrunnar”. (Bl.75)

“... daglaunamenn og sjómenn settust að. Fastheldni embættismannanna á tún sín eigum við því Arnarhólinn og Landakotstún að þakka”. (Bl.75)

“Þriðji kraginn sem myndaðist er garðræktarkragi... Þegar kreppan skall á um 1930 brugðust bæjaryfirvöld við líkt og í mörgum öðrum löndum, þ.e. með að úthluta miklum fjölda lítilla bletta í útmörkum bæjarins til að fólk sem hafði ekki vinnu, gæti dregið þar fram lífið á garðrækt og smábúskap”. (Bl.75)

“Erlendis voru þessi „framandi“ svæði nefnd kolóníur eða kólóníugarðar. Þau eru víða enn við lýði og eru ýmist notuð til búsetu eða undir sumarbústaði. Þegar herinn kom á stríðsárunum rann upp blómatími þessara svæða því nú var skyndilega orðinn til mikill markaður fyrir afurðir þessara smábýla; kjúklinga, egg, kartöflur og grænmeti”. (Bl.75)

“Í stríðinu fluttist mikill fjöldi sveitafólks í bæinn í uppgripin í vinnunni hjá hernum... Þetta fólk var vant jarðrækt og skepnuhaldi og vildi halda því áfram. Voru því útbúin víðfeðm garðlönd, í útjaðri

bæjarins, sem og sérstakir skólagarðar, því uppeldisáhrif vinnunnar í moldinni voru talin holl. Svæði fjár- og hestakofa risu einnig”. (Bl.76)

“... Reykvíkingar munu enn um hríð vilja búa í dreifbýlli borgum en gengur og gerist erlendis”. (Bl.76)

“Unga kynslóðin, sem hefur kynnst því safaríka götu- og borgarlífi sem þéttbýlar borgir erlendis geta boðið upp á, er farin að kalla eftir slíku borgarlífi hér. Hún vill því t.d. helst ekki búa í úthverfunum, heldur í gamla bænum, og það er hún sem hefur búið til þá kaffihúsa- og kvöldlífsmenningu sem blómstrað hefur í Reykjavík síðan um 1990. - Á hinn bóginn er ekki víst, að þessi kynslóð vilji nota sumarbústaði jafnmikið og sú eldri, heldur vilji hún meira vera á ferð og flugi, bæði innanlands og utan”. (Bl.76) (Skrifað 1999)

“Þó tvöfalda búsetan krefjist nokkurrar nálægðar við borgina, - eða helst ekki meira en 60 km fjarlægðar, til að geta c.d. sótt vinnu og fundi inn til borgarinnar, - munu sumarbústaðasvæði í enn meiri fjarlægð, eða allt að 200 km, einnig dafna ágætlega”. (Bl.76)

“Sérstakur kostur við þessi svæði eru tengslin við fólk sem á rætur í íslenskri náttúru og gamalli íslenskri menningu... þessi landsbyggðarsvæði græða á sambýlinu; þjónustustigið eykst og af „nýbúunum“ er ýmislegt að læra. Við höfum því hér, með þessari samblöndun borgarbúa og sveitafólks, gott dæmi um gagnkvæma styrkingu, þannig að báðir græða á sambúðinni”. (Bl.77)

“Hvað Reykjavík sjálfa varðar, og þá sérstaklega er tekur til sjálfs útjaðars borgarinnar, - þá hefur þar orðið afturför hvað varðar fjölbreytni og virkni, alveg á sama hátt og gerst hefur með sjávarjaðarinn á seinni hluta 20. aldar”. (Bl.77)

“Hnignun útjaðars borgarinnar hefur gerst í mörgum þrepum líkt og gerðist með ströndina. Stærstu skrefin voru þegar fólk var flæmt af garðlöndum sínum á 6ta og 7da áratugnum mót og þola illa ef fólk fer út fyrir það sem reglan boðar. Nokkuð verður þess þó vart, að unga kynslóðin vilji meiri fjölbreytni í búsetuformum, og sé umburðarlyndari gagnvart því fólki sem brýtur sér leið út úr norminu”. (Bl.77)

“Miðað við fjölbreytni mannlífs og athafna í borginni sem varði fram yfir 1960, er einhæfnin núna orðin mikil. Engar hænur og endur hlaupa lengur um gaggandi og sauðkindin hefur verið gerð útlæg”. (Bl.77)

Samspil borgar og aðliggjandi náttúru “Flestar borgir hafa einhvers konar kerfi grænna eða opinna svæða. Á 20. öldinni varð það víða vinsælt að búa til grænar rennur sem liggja frá grænu svæði baklandsins inn í borgina. Stundum líkist baklandið lófa, – eins og t.d. Heiðmörk ofan Reykjavíkur, - og grænu geirarnir síðan fingrum. Er þetta því oft nefnt „fingraplan”. (Bl.78)

“Svona græn kerfi hafa reynst ágætlega og sérstaklega hafa þau komið sér vel þegar menn hafa verið að þróa ný samgöngukerfi á borð við göngu- og hjólastíga, til að reyna að hamla á móti útpenslu bílismans”. (Bl.78)

“... hefur þetta kerfi verið tekið upp, þannig að nú er baklandið orðið að löngu grænu beltum sem umlykur allt svæðið líkt og víða er erlendis. Er þetta svæði nefnt Græni trefillinn. Þetta séríslenska heiti er dregið af því, að með treflinum verður til skógræktarbelti sem mun veita borginni skjól, en

einnig mun trjágróðurinn stöðva snjóinn sem nú skefur ofan af heiðunum og safnast svo saman í stórum sköflum í úthverfunum”. (Bls.78)

“Græni trefillinn og skóglendi hans mun geta orðið mjög til að bæta útivistarmöguleika við útjaðar borgarinnar, ekki síst vegna þess skjóls sem hann mun veita. Hugsanlegur ókostur gæti síðan orðið, ef trén ná að verða stór, að hann mun nokkuð loka fyrir þá fögru sýn til heiða og fjalla sem við njótum í dag. Sama er að segja með plöntun trjágróðurs meðfram vegum. Hann mun mjög draga úr vísýninni sem við njótum nú víðast úr bílum okkar”. (Bls.78)

“Þriðja reglan lýsir *Sköpun samspils með að því stilla gagnvirkum þörum upp á móti hvort öðru*. Þetta segir að sé um íbúðarhverfi er að ræða í jaðrinum, þarf aðliggjandi opið svæði að hafa þá aðstöðu og þau einkenni sem fara best við íbúðarhverfið. Ef þetta er þannig, ná gagnvirkniáhrifin að koma fram, þannig að íbúðarsvæðið verður betra vegna opna svæðisins, og opna svæðið fallegra og betra vegna hverfisins, – sem sagt; að með samspilinu verður til auka gildi sem ekki væri annars til staðar”. (Bls.78)

“Loks ber þess að geta að á sjálfum jaðrinum verður að sjá fyrir rými fyrir starfsemi sem getur laðað fólk að jaðrinum og auðveldað því að tengjast þeim athafna- og útivistartækifærum sem þar bjóðast”. (Bls.80)

“Hérna mætti nefna útivistarmiðstöð sem gæfi upplýsingar um svæðið og möguleika þess, upplýsingar um gönguleiðir, skokkbrautir, ratleikjasvæði 0.s.frv. Hérna má aftur vísa til hliðstæðu tengjandi jaðars við strönd, þar sem viss aðstaða á ströndinni, - t.d. bátahöfn, - er nauðsynleg til að borgarbúarnir fái þannig möguleika á að geta notið þeirra möguleika sem hafsvæðið getur boðið upp á”. (Bls.80)

“Hérna má, enn á ný, minna á hversu mikil tækifæri til upplifunar og útivistar tengjast hinum geysistöru og fögru náttúrusvæðum sem liggja að borginni, bæði á sjó og landi... Núverandi skipulag borgarinnar gerir lítið til að þess nýta þessi náttúrusvæði, en í staðinn eru hin sléttu tún innan borgarinnar kölluð útivistarsvæði, þó þau í raun bjóði aðeins upp á mjög lélega möguleika til útivistar”. (Bls.80)

“Vegna þessa leggur þessi bók til að stefnunni í útivistarmálum sé snúið við, þannig að hin stórkostlegu útivistarsvæði sem liggja að borginni verði gerð aðgengilegri, en með því móti verður eftirsjáin eftir túnbleðlum minni. Með því verður frekar hægt að nýta þá til að þetta borgina, þannig að hún verði að raunverulegu þéttbýli í framtíðinni... “. (Bls.80)

9. Tengslin við frumöfl náttúrunnar - Víðáttur og hulin öfl “Það sem líklega hefur einkennt íslenska tilveru hvað mest í gegnum aldirnar eru hinar miklu víddir landslagsins, hversu fátt fólk er og hversu dreift það hefur búið. Lönd eins og Pólland og Rússland hafa skyldleika við Ísland að ... grunnur menningar þessara landa eru víðátturarnar”. (Bls.81)

“Íslensk og rússnesk málalag hefur ... fengist við víddirnar í landslaginu og smæð og einmanaleik mannsins í þessum stóru víddum”. (Bls.81)

“... minnir á þann möguleika, að borgin getur lent í skakkaföllum eldgosa, jarðskjálfta og öskufalls, þó svo þetta séu vissulega sjaldgæfir atburðir”. (Bls.81)

“Við getum líkt lífinu í Reykjavík á kyrrum degi við lognið á undan storminum; það liggur leynd spennan háskan og átakan í loftinu, spennan sem fylgt hefur Íslendingum allt frá upphafi. Baráttan við óvissuna hefur gert andlitsdrættina fastari og tómari, – en þar blekkir yfirborðið, því undir niðri sefur eldfjallið”. (Bl.81)

“Þessi víða, mannlausan umgerð gerir Reykjavíkursvæðið tilkomumeiri og fallegri stað en ef borgin væri staðsett í fjölbýlu héraði sem iðaði af lífi og starfi”. (Bl.81)

“Í þessu svarta landi sem minnir á Ragnarök er sólin stærsti gleðigjafinn. Þegar hún brýst fram úr skýjum lifnar þetta dauða og kalda landið. Fólkíð sprettur úr úr húsunum og göturnar fyllast af lífi og kyrrlát gleði og þökk skin af hverju andliti”. (Bl.82)

“Þetta er umgjörð og sviðsmynd mannlífsins á þessum fjarlægum stað í Norður Atlantshafinu og í fáum borgum nútímans finnur maðurinn meira fyrir því hversu mjög líf hans er undir því komið hvernig náttúrunni þóknast að snúa sér eða byltast”. (Bl.83)

“Varnarstaðan gegn veðri er því ekki orðin eins ráðandi, ekki frekar en gagnvart náttúruöflum sem við þekkjum nú miklu betur. Þegar þau byrsta sig grípur okkur að vísu beygur en oftast verða afleiðingarnar frekar pipar í lífið en hitt”. (Bl.83)

Breytingar á afstöðu til umhverfisins “Þjóðernisleg rómantík og ný-renaissans koma svo til sögunnar með fyrsta húsameistara ríkisins, Guðjóni Samúelssyni, þegar hann ásamt öðrum vinnur að fyrsta skipulagi Reykjavíkur. Þar staðsetur hann t.d. „Háborg íslenskrar menningar“ við stórt torg uppi á Skólavörðuholti”. (Bl.84)

“Þessu háleita tímabili í skipulagi og þjóðfélagsstefnu má segja að ljúki með byggingu Hótel Borgar, og Alþingishátíðinni árið 1930. Við tekur vélrænn og óupphafinn stíll funksjónalismans og verða nú til leiðinleg og vélræn íbúðarhverfi, eins og t.d. í Norðurmýrinni, þar sem hvorki nýtur útsýnis né tengingar við falleg útvistarsvæði...”. (Bl.84)

“Við alla þessa áherslu á útsýnið fór rýmismyndunin í borgarhverfunum úr skorðum, en í Breiðholti I tókst hins vegar ágætlega að sameina þetta tvennt því þar njóta blokkirnar útsýnis, en mynda þó um leið þægilegt hálflokað innirými með U-formi sínu”. (Bl.85)

“... einstaklingskenndin og venjan við víðernið þýðir að menn vilja ekki láta neitt skyggja á útsýnið, og áhuginn á að búa til náíð samfélag með nágrönnum sínum á þægilegum lokuðum svæðum og torgum inni í hverfunum er mjög lítill. - Margt unga fólkíð hefur hins vegar nú orðið áhuga á slíku nánu samfélagi, þó það þýði lítið útsýni og litla garða. Dæmi um svæði í gamla miðbænum, sem er orðið svo iðandi af lífi að það minnir á gamalt suðrænt þorp”. (Bl.86)

“Í ljósi þessara breytinga í óskum unga fólksins, - þar sem óskin um samfélag og borgarlíf er að koma í stað þess búsetuforms að búa í einangrun á einhverjum hæðarkolli, í úthverfi utan við bæ, - má draga í efa réttmæti þess að byggja meira af slíkum hverfum”. (Bl.86)

“Opin svæði sem hægt væri að byggja á hús eru til út um allt í borginni og ætti að efna til samkeppni um hvernig þetta mætti byggðina og nýta hluta auðu svæðanna undir byggingar”. (Bl.86) (Skrifað 1999)

10. Tengsl borgarinnar við jarðhitann - Mótandi þættir jarðhita og eldvirkni “Tvær stærstu plöturnar á norðurslóðum eru Ameríku- og EvróAsíu-plöturnar. Skil þeirra liggja um mitt Atlantshafið og Ísland er eina svæðið þar sem þetta sprungu- og eldfjallabelti liggur um land.- Það að plöturnar eru að fjarlægjast gerir það að verkum að hraunkvikan úr iðrum jarðar kemst upp eftir sprungum sem myndast, og brýst með reglulegu millibili upp á yfirborðið og leiðir þá til eldgosa- og jarðskjálftahrina”. (Bl.87)

“Sprungu- og eldvirknisvæðin eru þau svæði á landinu sem eru bæði hættulegust og dýrmætust. Hættuleg vegna hraunflóðs, öskufalls og jarðskjálfta og dýrmæt vegna heita vatnsins, og einnig kalda vatnsins, því sprungusvæðin eru mjög hentugir tankar fyrir kalt vatn. Auk þessa tengjast ýmis dýrmær jarðefni eldvirknisvæðunum, eins og t.d. vikur, rauðamöl, hraun og brennisteinn. Eldvirknibeltin í heild sinni eru því dýrmæt”. (Bl.87)

“Þá er ávinningurinn í heilsuefingu mjög mikill vegna þess að hér er orkan það ódýr að opnar laugar eru í fullri notkun allan veturinn, jafnvel þó bylur sé og hörkufrost. Loks hvarf kolaskýið yfir bænum og hús og umhverfi, sem voru lituð sóti, eru nú orðin tandurhrein og skínandi”. (Bl.88)

“... umhverfisvæna raforku. Eftir þetta þéttist gufan aftur og verður að heitu vatni. Þessi afgangshiti er síðan fluttur í leiðslu til borgarinnar, til húshitunar og til notkunar í gróðurhúsaræktun og í iðnaði. - Á Nesjavöllum hefur jafnframt orkuvinnslunni myndast aðstaða til útivistar. Vinnubúðirnar eru nú reknar sem hótél, og vegirnir um fjallendi Hengilsins að borholusvæðunum hafa gert landið aðgengilegt til útivistar”. (Bl.89)

“Hugmyndir eru líka uppi um að leiða umframvatn út í umhverfið á völdum stað á Nesjavöllum og að búa þannig til heitan baðstað í faðmi náttúrunnar, líkt og gert hefur verið í Bláa lóninu á Reykjanesi”. (Bl.89)

Betra borgarlíf með jarðhitnum “Góð reynsla af gróðurhúsum leiddi til byggingar gróðurhúsa heima í görðum, sem síðan hafa þróast út í að vera sólstofur í tengslum við húsin. Í sól er hægt að sitja þar í suðrænum gróðri og hlýindum á miðjum vetri. Margir hafa síðan bætt heitum potti í sólstofuna”. (Bl.90)

“Um 1975 hófst sú þróun að hita upp gangstéttir, heimkeyrslur og jafnvel götur með afgangsvatni úr hitakerfum. Nú hafa allar gangstéttir og fótgangendasvæði, verið hituð upp í miðbænum, - og eins á Laugaveginum og á Skólavörðustíg. Þar festir því nær aldrei snjó sem virkar þannig, að veturinn virðist mun mildari. Ávinningur í öryggi og hreinlæti miðborgarinnar er einnig geysilegur. Næsta skref þyrfti að verða að hita upp græn svæði, t.d. Austurvöll”. (Bl.90)

“Flestir sem hafa kynnst einföldu laugunum úti á landi, – jafnvel í fjöruborði eða uppi í fjalli, - þekkja hin einstæðu og djúpu tengsl við náttúruna og hið frumræna í sjálfum sér, sem fólk upplifir í slíkum laugum. Slíkar laugar væri gaman að setja upp á nokkrum útivistarsvæðum í borginni. Jafnvel væri hægt að búa til rennu til að hægt væri að fara í sundtúr um svæðið”. (Bl.91)

“Við höfum nú í fjórum köflum fengið ýmis áþreifanleg dæmi um hvernig hægt er að auka tengsl borgarlífsins við frumelementin fjögur; vatn, jörð, loft og svo hitann úr iðrum jarðar. Af þessu sést að hægt er að gera raunhæfa áætlun um að efla þessi tengsl enn og í ljós hefur komið að hér gætu gefist heillandi möguleikar á að gera mannlífið bæði skemmtilegra og tengdara náttúrunni. Ef slíkt átak yrði

gert mundi Reykjavík öðlast algera sérstöðu í heiminum hvað varðar nán tengsl borgar og náttúru”. (Bl.92)

11. Tengsl hverfa við opin svæði - Hvernig tengslin hafa þróast “Fyrstu tvö úthverfin; Skuggahverfið, sem lá til austurs með ströndinni, og Hlíðarhúsahverfið, sem lá með henni til vesturs, voru í upphafi líka í mjög sterkum tengslum við hafið og hið opna land. Lagning vega á uppfyllingum með ströndinni á öðrum áratug 20. aldar var fyrsta skrefið í aðskurði tengslanna við hafið og var sá þáttur borgarþróunarinnar rakinn í sjöunda kafla bókarinnar”. (Bl.93)

“Tengsl þróunar bæjarins við baklandið og við þann landbúnað sem þar þreifst héldust lengur sterk og þá um leið ýmis önnur tengsl við þann jaðar. Tegundir athafna þar hafa stöðugt breyst og hafa útvistarathafnirnar orðið öflugri, en landbúnaðarstarfsemin nánast lagst af”. (Bl.93)

“Aðskilnaður frumþátta borgarlífs; að sofa, vinna, versla, var einnig hluti af þessari skipulagssýn. Til að gera þennan aðskilnað frumþáttanna sem skýrastan og um leið sem kyrfilegastan voru stórar umferðargötur látnar skipta borginni í þessi einangruðu hólfi. Í eitt hólfið komu stofnanir, í annað svefnhverfi og grænn blettur í það þriðja. - Þetta hefur haft þær hörmulegu afleiðingar með síaukinni bílaumferð, að fólk kemst víða ekki fótgangandi yfir í næsta hólfi. Þannig er t.d. með Miklatúnið; íbúarnir handan Miklubrautar og Lönguhlíðar hafa nær engan möguleika á að nýta sér þetta stóra útvistarsvæði”. (Bl.94)

“Á nokkrum stöðum í Reykjavík er byggðin í einstaklega fallegum og hindrunarlausum tengslum við aðliggjandi náttúrusvæði. Má þar nefna tengsl byggðarinnar neðan við Laugarásveginn við Laugardalinn, Fossvogshverfis við Fossvogsdalinn og tengsl Breiðholts III við Elliðaárdalinn”. (Bl.95)

“Mikilvirkasta aðferðin til að þurfa ekki að þrengja stórum umferðaræðum í gegnum byggðina eða að leggja þær á mörkum byggðar og útvistarsvæða er að leggja þær fyrir utan byggðina. Dæmi um þetta er Ofanbyggðavegur á kafla, Sundabraut sem minnkar umferð í gegnum Mosfellsbæ og svo Álftanesbraut sem léttir á Hafnarfjarðarvegi og Miklubraut”. (Bl.95)

Tengsl hverfa og opinna svæða “Reglurnar um hvernig best er að tengja hverfi og opið svæði eru álíka og þegar hafog landsvæði skulu tengd saman á sem bestan hátt: 1) Hverfið og opna svæðið þurfa saman að mynda nánast hringlaga heild. 2) Jaðarinn milli þeirra á ekki að vera bein aðskiljandi lína heldur lína sem líkt og tannar svæðin saman. 3) Hverfið og opna svæðið þurfa að hafa starfrænan og útlitslegan skyldleika þannig að hverfið verði betra vegna garðsins og garðurinn betri vegna hverfisins. 4) Ef litlir kjarnar garðsvæða eru settir inn í hverfið og litlir húskjarnar út í græna svæðið, eflast tengslin þarna á milli enn frekar”. (Bl.96)

“Ef þessara reglna er gætt verða tengsl garðs og hverfis mun sterkari en ella. Höfuðatriði er síðan að í jaðrinum séu ekki staðsettar einingar á borð við umferðargötur, sem skilja að, heldur þvert á móti athafnir og miðstöðvar sem draga fólknið úr hverfinu til sín og opna því síðan leið út á græna svæðið. - Af starfsemi af þessu tagi má nefna útvistarmiðstöð og veitingastað þaðan sem útsýn býðst út til græna svæðisins og þægilegt er að fara til að njóta útvistar og náttúru”. (Bl.96)

“Til þess að geta komið hinni tengjandi starfsemi fyrir þarf tengijaðarinn að hafa þykkt en ekki vera bara strik eins og oftast er á skipulagsuppráttum. Ef mikilli tengjandi starfsemi er komið fyrir í þessum jaðri, – starfsemi sem bæði grípur inn í opna svæðið og inn í hverfið, - getur hann mjög ýtt undir samvirknina”. (Bl.96)

“Í dag er hið geysilega flæmi Geirsnefsins mjög lítið notað og ekkert íbúðarhverfi nýtur nálægðarinnar við bátahöfnina þar. Til þess að koma á sem virkustum tengslum milli íbúðabyggðar í Ártúnshöfða og þessa mikla útivistarsvæðis þyrfti að byggja göngubrýr yfir árnar og að koma upp aðstöðu og miðstöð fyrir útivist íbúanna úti á nefinu”. (Bl.96)

“Dalir sem mynda kvos með að lokast í endann eru engir til í Reykjavík. Einu landslagssvæðin sem ná þessari lokun á þrjár hliðar eru bugtirnar umhverfis Fossvog og Grafarvog. Á öðrum stað er lagt til að nýta þetta með að loka vogunum og byggja síðan íbúðarhús alveg niður að vatninu allt í kring um þessa voga”. (Bl.98)

“Í þeirri tilfinningu samkenndar sem landslagsformið kvos nær að mynda, sjáum við hve stóran þátt andstæða kvosarinnar; hið úthverfa hæðalandslag í Reykjavík, hefur átt í því að beina sýninni út á við til fjallanna og víðáttunnar. Það skipulagsform að snúa baki í byggðina og stara út í fjarskann hentaði vel hinum aðflutta sveitamanni sem var vanur að skyggjast þögull um af heimahlaði, en unga kynslóðin virðist hins vegar frekar vilja snúa sýninni inn til byggðarinnar og bæjarlífsins líkt og var í Kvosinni í árdaga”. (Bl.98)

12. Tengsl húss og umhverfis - Tengslaleyfi: Endurspeglun hugsunarmóðels “Í fyrstu köflum bókarinnar var það útskýrt að eitt af grundvallareinkennum vestrænnar hugsunar væri andstæðuhyggjan (dúalisminn), sem stillti tvenndarpörum á borð við borg og náttúru, og mannum og umhverfi hans, upp sem andstæðum”. (Bl.99)

“Í sögu vestrænnar menningar og umhverfismótunar leiddi þetta til þess að borgir nánast vígbjuggust gegn náttúrunni og flest vestræn einbýlishús einkennast af varnarstöðu gagnvart umhverfinu. Þessi afstaða lýsir sér vel í setningunni vinsælu „My home is my castle”. (Bl.99)

“Hér erum við hins vegar á villigötum firrtrar fagurfræði sem lítur á hverfi og hús sem myndrænan leik, þar sem litlu skiptir að þetta eigi að vera samfélag og heimili fólks”. (Bl.99)

“Arkitektar og skipulagsmenn fá þjálfun í að láta hluti líta vel út á ljósmynd eða í módeli, en allt of oft vantar upp á ábyrgðartilfinningu þeirra við mótun þess samfélags og lífs sem umhverfismótun felur í sér. Kemur þetta vel fram í setningunni frægu að verk sumra þeirra séu „prívat brandarar á kostnað almennings”. (Bl.99)

“Flestar félagskannanir benda til þess að firring einstaklinga frá samfélagi sínu og umhverfi sé undirrót hinna miklu félagslegu vandamála samtímans... þar sem nánast er gert að markmiði að rjúfa tengslin við umhverfið og setja einstaklinga og athafnir í einangruð box”. (Bl.99)

“Aðferðafræðinni er snúið á móti þeim ævaforna galla í vestrænni hugsun að líta á tvenndarpör á borð við borg og náttúru sem andstæður sem ekki hafi gagn af að tengjast nánnum böndum”. (Bl.100)

“Norður- og suðurskaut í segulvirkni eru búin til á hliðstæðan hátt. Ef við lítum þessu næst á tvenndarparið hús og garð, þá sjáum við að með byggingu húss er verið að pólarisera, þ.e.; til verður spennan á milli lokaðs rýmis og opins rýmis. Líkt og er með póla í rafmagni og tvö segulskaut, þá kemur virknin á milli þessara para ekki fram nema nógu mikil nánd sé á milli þeirra”. (Bl.101)

“Lögmálið sem hér er að verki er alheimslögmálið entrópía, sem segir að það sé grundvallareinkenni í eðli heimsins að allt sem hefur verið pólarísrað hafi sterka tilhneigingu til að dragast aftur af miklum krafti hvert að öðru og skapi þannig spennusvið á milli sín”. (Bl.101)

Sköpun tengsla húss og umhverfis “Til að ná fram því orkuástandi milli húss og umhverfis, sem lýst var í síðasta kafla, þarf að koma á nánnum tengslum milli hússins og garðsins”. (Bl.102)

"Hagnýting á spennunni milli tveggja rafpóla byggist á því að búið er til tæki þar sem spennunni er breytt, t.d. í hita eða ljós. Jaðarinn milli húss og garðs býður upp á að hann verði álíka „tæki“ til að ná fram óvæntum og sérstæðum áhrifum milli pólanna „úti“ og „inni“. Líkt og með rafmagnstækinn verða áhrifin mismunandi, eftir því hvernig millisvæðið er hannað. Sólskáli bætir t.d. hlýju og sólargeislum inn í dæmið, á meðan yfirbyggð verönd gerir það gagnstæða; myndar skugga og opnar svæðið fyrir svala, – sem hentar vel í heitum löndum”. (Bl.102)

“Af þessari stuttu lýsingu sést hve nútímaarkitektúr, – sem hugsar ekki um samspilið við ytra rýmið, - heldur endar á steinvegg, – er fátæklegur...”. (Bl.102)

“Húsið er orðið að samastað í tilverunni, en er ekki aðeins geymsluhólf þar sem fólkið kemst ekki út, né er gefið tækifæri á að sýsla eitthvað þarflegt og að hreyfa sig um leið. Við sjáum því í þessu hönnunardæmi brydda á möguleikum á nýjum og heilbrigðari lífsstíl, lífsstíl sem felst í að fylla líf sitt af athöfn og innihaldi í stað þess að liggja magnvana í sjónvarpsstól og verða sjúkdómum hreyfingarleysis og inniveru að bráð”. (Bl.102)

“Virkin er lykilatriði, því með henni öðlast maðurinn reisn og hann fer að taka ábyrgð á sífellt fleiri þáttum tilveru sinnar; heilsu, matvælaöflun, endurnýtingu, uppeldi barna, viðhaldi eigna og athöfnum sem ná að tengja fjölskylduna saman”. (Bl.102)

“Lítum nú loks á hvernig hægt er að auka tilfinningaleg tengsl við náttúruna inni í borgum. Hér hentar vel að líta til Austurlanda því þar hefur fólk þurft að skapa sér tengsl við náttúruna í miklu þéttbýli. - Atrium- eða innigarðurinn er hér kjarni málsins”. (Bl.103)

“Athyglisvert er að sálfræðin útskýrir þessa garða þannig í dag að borgarbúinn hafi enn þörf fyrir náttúruna sem mannkynið hefur alist upp við og mótast af á árpúsunda vegferð sinni, og að það dugi honum að hafa vasaútgáfu af náttúrunni í nánasta umhverfi sínu_Vitneskjan um sálfræðilegt mikilvægi þessa hefur síðan leitt til þess að í hönnun geimstöðva er gert ráð fyrir svona miniatúrgörðum”. (Bl.104)

“Í hinni víðáttumiklu Reykjavík er ekki mikil þörf fyrir svona smágarða, nema þá helst inni í elliheimilum og dvalarstofnunum þar sem fólk á ekki mikinn kost á að komast út”. (Bl.104)

“Atriumgarðurinn sem opnast eins og U út í stærri garð, er hins vegar nokkuð algengur í Reykjavík. Með honum teygist garðsvæðið inn í húsið og um leið myndast þar skemmtilegur skjólkrókur. Og með glerhliðum álmanna umhverfis garðinn, tengist húsið garðinum náíð

